

מדבר, ולמדו מכאן שאנשים' כשרים לעדות ולא נשים, עָבֵד,
 שְׂאִינוּ רְאוּי לְבֹא בְּקֶהֱל – אסור לו לישא ישראלית, אִינוּ דִּין
 שְׁנַחמיר בו שיהא פְּסוּל לְעֵדוֹת.
 הגמרא מנסה לרדות את הקל וחומר. מקשה הגמרא: מַה לְּאִשָּׁה
 שיש בה חומרא אחרת, שֶׁכֵּן אִינָה רְאוּיָה לְמִילָה, ויתכן שמחמת כן
 אינה כשרה לעדות, האם תאמר דין זה גם כֶּעָבֵד שיפסל לעדות,
 והרי ענינו קל יותר, שְׁהוּא רְאוּי לְמִילָה, ויתכן שהוא כשר לעדות.
 מתרצת הגמרא: דינו של קָמֵן יוֹכִיחַ שאין השייכות המילה סיבה
 להכשיר לעדות, שְׁהִיר קֵטֵן שֶׁשֵּׁנו בְּמַצּוֹת מִלָּה, ומכל מקום הוא
 פְּסוּל לְעֵדוֹת, שנאמר (שם) וְעַמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים, ודרשו חכמים
 (ב"ב קנח): שרק 'אנשים', והיינו גדולים, כשרים לעדות, ולא
 קטנים, ואם כן אפשר ללמוד את פסול העבד מפסול האשה, ואף
 שעבד שייך במילה, הרי מקטן מוכח שהשייכות במילה אינה סיבה
 להכשיר לעדות.
 הגמרא מנסה לרדות את ההוכחה מקטן. מקשה הגמרא: מַה לְקָמֵן
 שָׂאף שהוא ראוי למילה מכל מקום אִינוּ חייב בְּמַצּוֹת כָּלל, ויתכן
 שלכן הוא פסול לעדות, תאמר כֶּעָבֵד שְׁהוּא חייב בְּחֶלֶק מִן הַמַּצּוֹת
 כאשה, ויתכן שיהיה כשר לעדות. מתרצת הגמרא: אִשָּׁה תוֹכִיחַ
 שהחובב במצוות אינו סיבה להכשיר לעדות, שְׁהִיר שֶׁשֵּׁנָה בְּחֶלֶק מִן
 הַמַּצּוֹת, ומכל מקום היא פְּסוּלָה לְעֵדוֹת.
 הגמרא מנסה ללמוד את פסול העבד מאשה וקטן יחד. אומרת
 הגמרא: וְהוּרֵי דִין – חזר לימוד הקל וחומר! לפסול עבד, שְׁהִיר לֹא
 רְאוּי לְמִילָה – אין חומרתה של האשה בחומרתו של הקטן, וְלֹא
 רְאוּי לְמִילָה – אין חומרתו של הקטן בחומרתה של האשה,
 כלומר, בכל אחד מהם יש חומרא שאין בשני, ולכן אין לומר
 שדווקא אחת מהחומרות היא סיבת הפסול לעדות, שְׁהִיר בכל
 אחד מהם יש חומרא אחרת, אלא הסיבה לפסולם היא הַצַּד הַשָּׂוֶה
 שֶׁבָּהֶן – הענין המשותף שבשניהם, שֶׁכֵּן אִינוּ שייכים בְּכָל הַמַּצּוֹת
 אלא במצותן, שהאשה חייבת רק במצוות של תעשה ועושי
 התורה, ובמצוות עשה שלא הזמן ברמן, והקטן שייך רק במצוות
 מילה, ומחמת כן הם פְּסוּלִין לְהֵעִיד, ולכן אֵף אִנִּי אֲבִיא אֶת דִּין
 הָעָבֵד, שהוא כמותם בענין זה שְׂאִינוּ חייב בְּכָל הַמַּצּוֹת אלא
 במצוות שהאשה חייבת בהם, ויהא דינו כמותם שְׁפֹסֵל לְהֵעִיד.
 דוחה הגמרא: מַה לְּהַצַּד הַשָּׂוֶה שֶׁבָּהֶם – באשה וקטן, שֶׁכֵּן כל אחד
 מהם אִינוּ נקרא 'איש', ויתכן שלכן הם פסולים לעדות שנאמר בה
 וְעַמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים, תאמר כֶּעָבֵד שְׁהוּא נקרא 'איש', ולכן יתכן
 שהוא כשר לעדות.
 הגמרא מביאה לימוד אחר לפסול עבד לעדות. אומרת הגמרא:
 אֲלֵא, תִּיתִי – יבוא, ילמד פסול עבד מְגוּלָה, שאינו זהיר בכל
 המצוות, ואף שהוא ראוי לבא בקהל, מכל מקום הוא פסול
 לעדות, כמבואר בסנהדרין (כו.). וכל שכן עבד שאינו ראוי לבוא
 בקהל, ואינו חייב בכל המצוות, שיפסל לעדות. דוחה הגמרא: מַה
 לְמִגְלָה, שֶׁכֵּן מַעֲשֵׂיו הרעים גָּרְמוּ לוֹ שלא להיות זהיר בכל המצוות
 ולכן מסתבר לפסולו לעדות, תאמר כֶּעָבֵד, שְׂאִינוּ מַעֲשֵׂיו גָּרְמוּ לוֹ
 להפטר מחלק מהמצוות, אלא לא חייבה אותו התורה בהם, ויתכן
 שהוא כשר לעדות, לדעת חכמים שהוא קרוי 'אחיו'.
 משיבה הגמרא, אֲלֵא תִּיתִי, מְגוּלָה וְחָמֵר מִהֵנָּה – מדין הגולן ומדינו
 של אחד הפסולים האחרים שהובאו לעיל, והיינו אשה או קטן.
 שהצד השווה שבהם שאינם זהירים בכל המצוות, הגולן מפני
 רשעותו, והאשה או הקטן מפני שאינם מחויבים בכולן, והם
 פסולים לעדות, ונלמד שאף עבד שאינו זהיר בכל המצוות אלא
 חייב בהן כאשה, פסול לעדות.
 מביאה הגמרא לימוד נוסף לפסול עבד לעדות: מִרְ בְּרִיָּה דְרַבִּינָא
 אָמַר, יש ללמוד את פסול העבד מכך דָּאָמַר קָרָא (דברים כד טז)
 לֹא יוֹמְתוּ אֲבוֹת עַל בָּנִים, ויש לדרוש כך, לֹא יוֹמְתוּ אנשים בבית
 דין, עַל פִּי עדות בני אדם שהם 'אבות', שְׂאִינוּ לָהֶם חִיּוֹת בָּנִים –
 אנשים שאין בניהם מתיחסים אחריהם, והיינו עבדים כנעניים.
 מוכיחה הגמרא שיש לדרוש כך. דָּא סְלָא דְעָתָה שְׁכוֹנַת הפסוק
 היא רק בְּדָאָמַרֵין בסנהדרין (כו.): שִׁלָּא יוֹמְתוּ אֲבוֹת עַל בָּנִים' היינו

דְּאִפְתָּה מִכְסָּה – שנפחת שוייה על ידה, שאז יתכן שהאב זכאי
 בדמי חבלתה, כיון שבידו למוכרה, ויש לו הפסד מהחבלה, אֲבָל
 בְּפִצְיָהּ כּוּזָה דְּלֹא אִפְתָּה מִכְסָּה, לֹא קָמִיפְעִיָא לִיה, אלא ודאי
 שהנמים שייכים לבת, ואיך יתכן שכונת רבי יוחנן שאף בפציעה
 כּוּזָה זכאי האב בדמי החבלה.
 מבארת הגמרא את דברי רבי יוחנן: אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַ חֲנִינָא, אף
 רבי יוחנן לא אמר שהאב זכאי בדמי חבלתה אלא כְּשֶׁפָּצְעָהּ
 החובל בְּפָצְיָהּ, שהוא מקום הנרא לעין, ועל ידי כך אִפְתָּה
 מִכְסָּה, ואם ימכור אותה אביה יקבל דמים פחותים מחמת
 החבלה, ולכן הוא זכאי בדמי נזקה:
 שנינו במשנתנו: הַחֹבֵל בְּעָבֵד בְּנֻעֲנִי שֶׁל אַחֲרִים חַיִּיב בְּכוּלָּן וְכו',
 רבי יהודה אומר אין לעבדים ברשות: הגמרא מבארת את טעמי
 מחלוקתם. מבררת הגמרא: מַאי שְׁמַעְתָּ דְרַבִּי יְהוּדָה שאין לעבדים
 ברשות. מבארת הגמרא: משום דָּאָמַר קָרָא לגבי תשלומי ברשות
 (דברים כה יא) כִּי יִנְצוּ אֲנָשִׁים יָחִידוּ אִישׁ וְאִחִיו, ויש לדרוש מלשון
 'איש ואחיו' שהחובב הוא רק בְּמִי שֵׁשׁ לוֹ דִּינֵי אֲחִיו, והיינו שיש
 לוֹ דִּין 'אח' לאחיו, יִצָּא עָבֵד כנעני, שְׂאִינוּ לוֹ אֲחִיו, שהרי מותר לו
 לישא את אחותו ואת אשת אחיו, משום שאינו נחשב לאחיהם,
 ולמדו זאת חכמים מהפסוק שנאמר לגבי אליעזר עבד אברהם
 (בראשית כב כ) 'עַם הַחֲמוֹר', ודרשו שהעבדים הם 'עם הדומה
 לחמור', שאין להם יחסי משפחה. וטעמם של דְּבָנֵן האומרים שיש
 ברשות לעבד כנעני, כיון שְׂאִינוּ חַיִּיב הוּא לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּמַצּוֹת,
 שהרי הוא חייב במצוות כאשה, והוא כולל בלשון 'איש ואחיו'
 שנאמר לגבי ברשות.
 מקשה הגמרא: אֲלֵא מַעֲתָה, לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה שעבד אינו מכונה
 'אח', יהיה הדין שוֹמְרִי עָבֵד כנעני, עדים שהעידו על עבד כנעני
 שהוא חייב מיתתו, והזמנו, לֹא יִהְיוּ אֹתָם בֵּית דִּין, דְּהִירִי לגבי
 עונש עדים וזממים בְּתִיב (דברים יט יט) וְעֵשִׂיתֶם לוֹ כְּאִשֶּׁר וְסָם
 לְעֹשֹׂתוֹ לְאִחִיו, וכיון שאין העבד נקרא 'אחיו', לא יענשו העדים
 שוממו להורג, והרי מבואר בברייתא (מכות ה) שישאל לוקה
 על ידי עבד, והיינו כשהעיד ישראל על עבד שחייב מלקות והחום,
 ומוכח שגם לגבי עבד יש עונש 'כאשר זמם', ולא הובא שם
 בברייתא שרבי יהודה חולק על דין זה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא,
 אָמַר רַב שְׁשֵׁת, אָמַר קָרָא בפרשת עדים וזממים (שם) וְיִבְרַתְּ הָרֶעַ
 מִן־קִרְבֵּךְ מִכָּל מְקוֹם, כלומר, בכל אופן שיהיה יש להעניש את
 העדים הזממים, ואף אם עדותם היתה על אדם שאינו בכלל
 'אחיו'.
 מקשה הגמרא על דעת חכמים: אֲלֵא מַעֲתָה, לְדַעַת דְּבָנֵן שעבד
 נקרא 'אחיו', עָבֵד יְהֵא בְּשֵׁר לְמַלְכוּת, ואף שנאמר (שם יז טו)
 'מִקְרָב אֲחִיק תִּשֶׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ', הרי עבד כנעני הוא בכלל 'אחיו'.
 ואילו ביבמות (מה) מבואר שרק מי שאמו מישראל יכול להיות
 מלך. מתרצת הגמרא: אָמַר, וְלִמְעֻמִּי – לפי טעמן, המקשן, שאם
 עבד נחשב 'אחיו' הוא כשר למלכות, תִּקְשִׁי לָךְ קוּשִׁיא זו עצמה
 מדין גֵּר, שאף אם הוא נולד לאחר שהתגיירה אמו הוא פסול
 למלכות, וקושיא זו היא לְדַבְּרֵי חֵבֶל – אף לרבי יהודה, שהרי הכל
 מודים שהוא בכלל 'אחיו', ומדוע הוא פסול למלכות. אֲלֵא פסול
 זה הוא מחמת דָּאָמַר קָרָא לגבי מלך לשון 'מִקְרָב אֲחִיק', ויש
 לדרוש שהמלך יהיה מְגוּבָּחָר שְׂבָאָתִיָּה, וממילא אפילו בנה של
 גיורת אינו ממוכר שבישראל, וכל שכן עבד כנעני.
 מקשה הגמרא: אֲלֵא מַעֲתָה, לְדְבָנֵן שעבד כנעני נקרא 'אחיו', יְהֵא
 עָבֵד בְּשֵׁר לְעֵדוֹת, דְּבִתִּיב לגבי עדים וזממים (שם יט יח). וְהָנָה עַד
 שְׁכָר הָעֵד שְׁכָר עָנָה לְאִחִיו, ויש ללמוד מהפסוק שכל מי שקרוי
 'אחיו' של הבעל דין כשר להעיד עליו, ובכלל זה עבד כנעני.
 מתרצת הגמרא: אָמַר עוֹלָא, לגבי עדות, לֹא מַצִּית אֲמַרְתָּ – אינך
 יכול לומר שעבד יהיה כשר, כיון דְּאֲמַרְתָּא – בא, נלמד פסולו
 לעדות, בְּכָל וְחִוְרָא מֵאִשָּׁה, וְהָ אִשָּׁה שְׁהִיא רְאוּיָה לְבֹא בְּקֶהֱל –
 להנשא לישראל, והיה ראוי להקל בה ולהכשירה לעדות,
 החמירה בה התורה ואמרה שהיא פְּסוּלָה לְעֵדוֹת, שנאמר (שם יט
 יז) וְעַמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים, ודרשו בשבועות (ל.) שאף בעדים הכתוב

אֶבֶל לְמִטָּה – לבנו, יֵשׁ לוֹ חַיִּים, ומכל מקום הוא פְּסוּל לְעֵדוּת, אם
 כן עָבַד שְׂאֵין לוֹ חַיִּים לֹא לְמַעַלָּה וְלֹא לְמִטָּה, אֵינִי דִין [קל וחומר]
 שְׂאֵף הוא יֵהָא פְּסוּל לְעֵדוּת.
 מסיימת הגמרא את ההוכחה, אֵלָּא, מְדַבְּרֵת רְחֻמָּא בתחילת
 הפסוק לשון 'וַיִּמְתּוּ אָבוֹת עַל בָּנֵיהֶם', ולא 'בְּנֵיהֶם', דְּמִשְׁמַע
 מלשון זו שלא יומתו אנשים על פי 'אָבוֹת שְׂאֵין לוֹ חַיִּים בָּנֵיהֶם',
 והיינו למעט עבדים כנעניים, ולא די ללמוד את פסולו של העבד
 בקל וחומר מגר, שְׂמַע מִיָּה שְׂעָבַד, שְׂאֵין לוֹ חַיִּים לֹא לְמַעַלָּה וְלֹא
 לְמִטָּה, הוּא דְּפְסוּל לְעֵדוּת, אֶבֶל גַּר, אף שאין לוֹ יְחוּס לְמַעַלָּה אֵל
 אביו, מכל מקום בֵּין דָּיֵשׁ לוֹ חַיִּים לְמִטָּה, הוּא בְּשֵׁר לְעֵדוּת,
 וממילא אי אפשר ללמוד את דין העבד מגר, שהרי גר כשר
 לעדות.
 הגמרא מנסה להוכיח מהפסוק שגר פסול לעדות. מקשה הגמרא:
 וְכִי תֵימָא, אם כן שהפסוק בא רק לפסול קרובים לעדות ולא
 לפסול גר, לְכַתּוּב רְחֻמָּא לשון 'בָּנֵיהֶם לֹא יוּמְתוּ עַל אָבוֹתֵיהֶם',
 כלומר כל פי אבותיהם של הבנים המוזכרים בפסוק, וְלָמָּה לִי
 דָּבָר רְחֻמָּא לשון 'וְכֵן לֹא יוּמְתוּ עַל אָבוֹת', שמשמע 'אבות'
 סתם. אלא ודאי דְּמַשְׁינִי לשון זה מְשַׁמֵּעַ שֶׁלֹא יוּמְתוּ אֲנָשִׁים עַל פִּי
 'בָּנֵיהֶם שְׂאֵין לָהֶם חַיִּים אָבוֹת', והיינו גר שאינו מתייחס לאביו,
 ונלמד שגר פסול לעדות. מתרצה הגמרא: אין לדרוש כן מלשון
 הפסוק, כִּיֹּן דְּאֵיִדִּי – אגב כך דָּבָר בתחילת הפסוק 'לֹא יוּמְתוּ
 אָבוֹת עַל בָּנֵיהֶם', ולא 'בְּנֵיהֶם', כדי ללמד שעבד פסול לעדות, לכן
 קָרָב נָמִי בהמשך הפסוק לשון 'וְכֵן לֹא יוּמְתוּ עַל אָבוֹת', ולא
 'אבותיהם':
 שנינו במשנה (פו): תִּרְשׁ שׂוֹמֵה וְקָנָן פְּגִיעָתָן רָעָה [וכו'], העבד
 והאשה פגיעתן רעה, החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים
 פטורין, אבל משלמין לאחר זמן, נתגרשה האשה נשתחרר העבד
 חייבין לשלם:
 הגמרא מביאה מעשה בענין זכות האשה בנכסיה תחת בעלה.
 מספרת הגמרא: אִיפִיָּה [אמו] דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר אֲבָא מְהֵעִיר
 הַתְּרוּמָה, הָתָּה נִסְכֵּיָא לִיה – היתה נשואה לרבי אבא. וכשהיתה
 נשואה לו בְּתַבְתִּינְהוּ לְנִסְכָּי – כתבה את נכסי המלוג שלה, שיחיו
 לאחר מותה דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר אֲבָא בָּרָה [בנה]. בְּתַר דְּשִׁכְבֵּיָא –
 לאחר שמתה אמו,

שלא יומתו האבות בְּעֵדוּת הַבָּנִים, כלומר שקרובים פסולים
 לעדות, אם כן לְכַתּוּב רְחֻמָּא לשון 'לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בְּנֵיהֶם',
 ללמד ש'בנים' היינו בניהם של אותם אבות שהוזכרו בפסוק, שהם
 קרוביהם, וְכֵן – מה לימדה התורה בלשון 'בָּנֵיהֶם', ודאי שְׂמַע מִיָּה
 דִּין נוסף, והיינו לֹא יוּמְתוּ אֲנָשִׁים עַל פִּי עֵדוּת 'אָבוֹת שְׂאֵין לָהֶם
 חַיִּים בָּנֵיהֶם', שהם עבדים כנעניים.
 מקשה הגמרא: אֵלָּא מַעֲתָה, שזה פירוש הפסוק, האם את המשך
 הפסוק 'בָּנֵיהֶם לֹא יוּמְתוּ עַל אָבוֹת', הָכָא נָמִי – גם אותו תפרש שלא
 יומתו אנשים על פי עדותם של 'בָּנֵיהֶם שְׂאֵין לָהֶם חַיִּים ו-יְחוּסוּ
 אָבוֹת', כלומר, אנשים שאינם מתייחסים אחרי אבותיהם, אֵלָּא לפי
 זה, גַּר, שהדין הוא שאינו מתייחס אחרי אביו, הָכָא נָמִי דְּפְסוּל
 לְעֵדוּת, והרי לא נמצאנו שגר פסול לעדות. מתרצה הגמרא: אֵימָר,
 הִכִּי הִשְׁתָּא, הרי אין הנידונים שווים, שהרי גַּר, נָדִי דָּאִין לוֹ חַיִּים
 לְמַעַלָּה – אמנם אין לו יְחוּס לְמַעַלָּה אֵל אביו, מכל מקום לְמִטָּה –
 אֵל בְּנוֹ יֵשׁ לוֹ חַיִּים, שהרי בנו נקרא על שמו, ולכן הוא כשר
 לעדות. וְלִפְנֵי – להוציא מכלל זה את הַעֲבָד, דָּאִין לוֹ חַיִּים כֻּלָּל,
 לֹא לְמַעַלָּה אֵל אביו וְלֹא לְמִטָּה אֵל בְּנוֹ, ולכן הוא בכלל 'אבות'
 שאין להם חיים בנים', ופסול לעדות.
 מוסיפה הגמרא להוכיח שאין ללמוד מהפסוק שגר פסול לעדות:
 דָּא סְלִיקָא דְּעִתָּה שְׁסוּם הפסוק 'בָּנֵיהֶם לֹא יוּמְתוּ עַל אָבוֹת', בא
 למעט 'בנים' שאין להם יְחוּס אָבוֹת', וללמד שגר פְּסוּל לְעֵדוּת, אם
 כן מדוע כתבה התורה גם 'בנים' ולא 'בניהם', וגם 'אבות' ולא
 'אבותיהם', לְכַתּוּב רְחֻמָּא בתחילת הפסוק 'לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל
 בָּנֵיהֶם', ונדרוש זאת לְכַדְמָרִין בסנהדרין (שם) שלא יומתו
 האבות בְּעֵדוּת הַבָּנִים שלהם, כלומר שקרובים פסולים לעדות,
 שהרי בשביל לימוד זה אין צורך לשנות את הלשון ל'בנים' סתם,
 וְרַק בהמשך הפסוק נִכְתּוּב רְחֻמָּא לשון 'וְכֵן לֹא יוּמְתוּ עַל אָבוֹת'
 בסתם, דְּשִׁמְעָתָ מִיָּה תִּרִי – שתשמע ותלמד מכך שני דברים, תָּרָא
 – דִּין אחד, שֶׁלֹא יוּמְתוּ בָּנֵיהֶם בְּעֵדוּת הָאָבוֹת, כלומר שקרובים
 פסולים לעדות, וְאֵדִיד – ודין נוסף נלמד, מכך שלא נכתבה לשון
 'אבותיהם', שלא יומתו אנשים על פי עדות 'בָּנֵיהֶם שְׂאֵין לָהֶם חַיִּים
 אָבוֹת', והיינו על פי גר שאינו מתייחס אחרי אביו הגוי. ואף שאם
 לא תכתוב התורה לשון 'אבות על בנים' לא נוכל לדרוש עבדים,
 מכל מקום פסול הַעֲבָד לעדות נִפְקָא לִיה – נלמד בְּקַל וְחוּמָר מִגַּר,
 וְכֵן גַּר שהוא קל מעבד, דְּרַק לְמַעַלָּה – לאביו הוא דָּאִין לוֹ חַיִּים,

בבא קמא דף פח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רלא

שקנין פירות אינו בקנין הגוף, כפי שנפסקה ההלכה ביבמות (לו.). מביאה הגמרא את סיוע דברי רבי ירמיה בהוכחתו מן המשנה: וקאמר רבי ירמיה בר אבא שיש להוכיח מהמשנה כדבריו, דאי סלקא דעתך שקנין פירות בקנין הגוף דמי, אם כן, כי מיתת אב ובאופן דמיתת הבן בתי האב ומעולם לא זכה בפירות, אמאי אית ליה ללוקח את הפירות, והרי קנין הפירות של האב נחשב בקנין הגוף, ונמצא דמי קא זבין האב – כשמכר הבן, לאו דידה קא זבין, אלא לאו שמע מינה מכר שקנה הלוקח, שקנין הפירות של האב לאו בקנין הגוף דמי, ולכן הבן יכול למכור את הנכסים בחיי אביו, וחל המקח אף אם מת הבן בחיי האב. ויש ללמוד מכאן את הדין במעשה של רב שמואל, שהרי בנכסי מלוג' הגוף שייך לאשה והפירות לבעל, וכיון שקנין הפירות של הבעל אינו בקנין הגוף, יכלה האשה לתת אותם במתנה לרב שמואל, וזכה בהם אף שהיא מתה לפני בעלה ולא באו הפירות לרשותה, וכמו שמבואר במשנה שהבן יכול למכור את הנכסים, וחל מקחו אף אם מת לפני האב.

מביאה הגמרא את תשובתו של רב יהודה לראיה זו: אהדרה – החזירו השומעים את ראיית רבי ירמיה לקמיה דרב יהודה, ואמר להו, הכי אמר שמואל, משנה זו של האב שכתב את נכסיו לבנו, אינה דיומה למשנתנו – לנידון שלנו, שאי אשה שכתבה את נכסיו המלוג שלה לבנה. מבררת הגמרא: מאי טעמא אין הנדונים דומים אמר רב יוסף, בשלמא אי תני איפסא – אם היה התנא שונה את הדין באופן הפוך, והיינו 'הזכות נכסיו לאביו', שזוכה ענה בגוף ובפירות לאחר מיתת הבן, שאם מכר האב בחיי בנו חלה מכירתו, והיה ריש לקיש אומר שאף אם מת האב לפני הבן ולא זכה בפירות, קנה הלוקח, איפא למפשט מינה – היה אפשר להוכיח מכר דקנין הפירות של הבן בנכסים לאו בקנין הגוף דמי, ולכן אין הבן יכול לעכב על מכירתו של האב, ואחרי מיתת הבן יזכה הלוקח בפירות. אלא דקתני 'הזכות נכסיו לבנו', ועל זה אמר ריש לקיש שאם מכר הבן את הנכסים ומת בחיי האב, יזכה הלוקח בפירות לאחר מיתת האב, אין ראייה שטעם הוא משום שקנין פירות אינו בקנין הגוף, אלא יתכן שטעמו משום דהבן דאוי לירשו הוא, וכיון שאף ללא נתינת המתנה היה יורשו לאחר מותו, לא יתכן שהתכוין שיזכה במתנה רק לאחר מותו, אלא שזוכה בה כבר עתה לענין שיוכל למכרה, ולכן חלה מכירת הבן אף אם מת לפני האב. אבל לגבי נכסי מלוג לא שייכת סברא זו, אלא כיון שיש לבעל קנין פירות הרי זה כאילו יש לו את קנין הגוף, והוא מעבדה מלתא את הנכסים במתנה לרב שמואל, ולכן רבי אבא יורש את הנכסים.

דוחה הגמרא: אמר ליה אביי לרב יוסף, אם כדברך שטעמו של שמואל לחלק בין הנדונים הוא כיון שהבן ראוי לירש את אביו, אם כן מדוע אתה סבור שאם היתה המשנה עוסקת בכותב נכסיו לאביו היתה ראייה לרבי ירמיה, אטו – וכי רק גרמא ירית אבא – בן יורש את אביו, ואילו אבא לא ירית גרמא – אב אינו יורש את בנו, והרי כשאין בנים לבן, האב הוא היורש, ואם כן אף בכותב נכסיו לאביו היה אפשר לומר שטעם הוא כיון שהאב עתיד לרשת את בנו אף ללא המתנה, ובודאי כוונת הבן היתה שיזכה בנכסים כבר עתה, אלא מכך שלא אמרת כן מוכח שאתה סובר שאם היה התנא אומר את דניו באופן שכתב נכסיו לאביו, היינו מפרשים שמדובר שיש לבן זה בן הראוי ליורשו לפני אביו, ומה שכתב את נכסיו לאביו אינו כדי שיזכה בהם עתה, אלא לאברוהינהו לנכסי מבריה קא אתי – הוא בא להבריא את נכסיו מבנו, שלא יירשונו בנו אלא אביו, ומכך שהוא יכול למכורם אף שאינו עתיד ליורשו מוכח שקנין הפירות של הבן אינו בקנין הגוף, ואינו מעבד על אביו מלמכור את הנכסים, ואם כן הקא גמי, אף את האופן המובא במשנה שכתב נכסיו לבנו יש לפרש כך, שלא היתה כוונתו שיזכה הבן בנכסים מיד, אלא מדובר שיש לו בנים נוספים, ולאברוהינהו לנכסי מאחיה אתי – התכוין להבריא את הנכסים מאחיו של בנו, כלומר משאר בניו, ורצונו שכן זה יירשם לבדו.

אול ו-הלך רב שמואל בר אבא, קמיה ו-לפניו דרבי ירמיה בר אבא, והראה לו את השטר שבדיו, אוקמיה בנכסי – העמידו רבי ירמיה בנכסי אמו, ובכך הוציאם מרשות רבי אבא, בעלה, שהיה צריך ליורשה. אול רבי אבא בעלה, ואמרה למילתא – ואמר פסק זה קמיה דרב הושעיא, ואול רב הושעיא ואמרה קמיה דרב יהודה, אמר ליה רב יהודה הכי ו-כך אמר שמואל, האשה שמכרה בנכסי מלוג בתי בעלה, ומהת בחיה, הפעל מוציא מיד הלוקחות, משום שתקנו חכמים שהבעל נחשב כלוקח ראשון הקודם לשאר הלוקחות, ואף כאן זכה רבי אבא בנכסי אשתו אף שהיא נתנה אותם בחיה לבנה. ממשיכה הגמרא: אמרה – אמרו הלכה זו קמיה דרבי ירמיה בר אבא שהעמיד את רב שמואל בנכסי אמו, אמר להו, מה שפסקתי כן, משום דאנא (מתניתא) [מתניתין] דענא – אני יודע את פסק המשנה בזה, דתני (ב"ב קלו.) הזכות נכסיו לבנו, שיקנה את גופם מהיום, אך ישתמש בהם רק לאחר מותו של האב, הדין הוא שבחיי האב יש כל את הגוף ולא את הפירות, ולאחר מיתת האב זוכה הבן בפירות, וכיון שבחיי האב הבעלות מחולקת ביניהם, לכן הבן אינו יכול למכור אותם לגמרי, מפני שהן ברשות האב לענין הפירות, והאב אינו יכול למכור מפני שהן כבר בתוכו לבן, והגוף שלו. אך כל אחד יכול למכור את חלקו, ולכן אם מכר האב הרי הנכסים מכורים לגבי הפירות עד שומות האב, שאז יזכה הבן בפירות. ואם מכר הבן חלה המכירה לגבי הגוף, אך אין לו ללוקח בפירות עד שומות האב, מדייק רבי ירמיה, אבל כי מיתת אב מיהא – מכל מקום אית ליה ללוקח – יש ללוקח אף את הפירות, ומשמע שדין זה הוא אף על גב דמת הבן בתי האב, על אף דמעולם לא אתו – לא באו הפירות לידי הבן, מכל מקום זוכה בהם הלוקח לאחר שמת האב. וקודם שתביא הגמרא את סיוע הוכחת רבי ירמיה, היא מבארת כיצד הוא יפרש את דברי המשנה שם.

אומרת הגמרא: רבי ירמיה מבאר את המשנה פדעת רבי שמעון בן לקיש, דאמר, לא שניא – אין חילוק, אם מת הבן בתי האב, אף דלא אתו הפירות לידיה דבן, שהרי מת לפני אביו, ולא שניא אם מת האב בתי הבן, דאתו לידיה דבן, בכל אופן כשמת האב קנה הלוקח, כטעם שיבואר להלן. מביאה הגמרא את דברי רבי שמעון בן לקיש: דאיתמר, מכר הבן בתי האב ומת הבן בתי האב, רבי יוחנן אמר, לא קנה הלוקח, וריש לקיש אמר, קנה לוקח. מבארת הגמרא את סברותיהם: רבי יוחנן שאמר לא קנה לוקח, אמר לך בביאור טעמו, כי קתני מתניתין שאם מכר הבן לא קנה לוקח עד שומות האב, ומשמע דבי מיתת האב אית ליה ללוקח את הפירות, היינו רק באופן דלא מת הבן בתי האב, דאתו הפירות לידי הבן, וכיון שמכר ללוקח את הנכסים עם כל הזכויות שיש לו בהם, זוכה הלה בפירות. אבל אם מת הבן בתי האב, דלא אתו לידיה דבן, כי מיתת אב גמי לית ליה ללוקח – אף כשימות האב לא יקנה הלוקח. ומבארת הגמרא, אלא קא סבר – מבואר שרבי יוחנן סובר ש'קנין פירות' שיש לאב בנכסים ב'קנין הגוף' דמי – הוא נחשב, וכאילו בחיי האב אין לבן בעלות על הנכסים, וכיון שמת הבן קודם שמת האב, התברר דמי זבין – כשמכר הבן את הנכסים, לאו דידה זבין – לא מכר נכסים השייכים לו, אלא לאביו, ולא קנאם הלוקח. ורבי שמעון בן לקיש שאומר שאחר מיתת האב קנה הלוקח, סובר דמי קתני מתניתין שאם מכר הבן אין ללוקח זכות בפירות עד שומות האב, ומשמע דבי מיתת אב מיהא, אית ליה ללוקח את הפירות, היינו בכל אופן, לא שניא כשלא מת הבן בתי האב, דאתו לידיה דבן, ולא שניא כשמת הבן בתי האב, על אף דלא אתו לידיה דבן, קנה הלוקח. ומבארת הגמרא, אלא קא סבר שקנין הפירות שיש לאב בנכסים לאו בקנין הגוף דמי, אלא גוף הנכסים קנוי לבן כבר בחיי האב, וממילא כי קא זבין – כשמכרם הבן בחיי האב, דידה קא זבין – נכסים השייכים לו מכר, ואף אם מת הבן לפני האב, כשימות האב יזכה הלוקח בפירות. מביאה הגמרא את ההלכה בזה, ואנן השתא – וכמי אנו פוסקים עתה, הרי בין רבי ירמיה בר אבא ובין רב יהודה, דרבי שמעון בן לקיש סבירא להו – הם סוברים,

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שבת קודש עמוד ב

1 ומכך שהבן יכול למכור את הנכסים בחיי אביו, ויזכה בהם הלוקח
2 אף אם ימות הבן לפני האב, מוכח שקנין פירות אינו כקנין הגוף
3 ולכן חלה מכירתו, ומוכח כדברי רבי ירמיה שאף הבעל האוכל
4 את פירות נכסי המלוג אינו יכול לעכב על האשה מלמוכרם או
5 לתיתם במתנה, ולכן יש להעמיד את הנכסים ביד רב שמואל
6 שקיבלם ממנה, ולא ביד רבי אבא בעלה.
7 אביי מבאר באופן אחר מדוע אמר שמואל שאין הנידונים דומים:
8 אָלָא מַאי – מדוע אמר שמואל שמשנה זו, שהבן יכול למכור את
9 הנכסים בחיי האב אִינָה דוּמָה לְמִשְׁנֵתָנּוּ – לאשה שנתנה את נכסי
10 המלוג שלה במתנה, ומתה בחיי בעלה, מִשּׁוּם 'תִּקְנֵת אוֹשָׁא', דִּאֲמַר
11 רַבִּי יוֹסִי בַּר חֲנִינָא, בְּאוֹשָׁא – כשגלתה הסנהדרין לעיר אושא

12 הִתְקִינוּ, הָאִשָּׁה שְׂמִכְרָה בְּנִכְסֵי מְלוּג בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ, וּמִתָּהּ, אֵף שֶׁלֹּא
13 הִיָּה לוֹ בַּחֲיֵיהָ אֲלֵא קִנְיָן פִּירוֹת, שֶׁאִינוֹ כְּקִנְיָן הַגּוֹף, מִכָּל מְקוֹם הַפֶּעַל
14 מוֹצִיא אֶת הַנִּכְסִים מִיַּד הַלְקוּחוֹת, כִּיּוֹן שֶׁחִיזְקוּ חֲכָמִים אֶת שְׁעִבּוּדוֹ
15 בְּנִכְסִים וְעִשְׂאוּהוּ כְּלוֹקַח רֵאשׁוֹן שְׁלָהֶם, כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה לְבַעַל
16 שְׁנֵאָה עַל אֲשֶׁתוֹ שְׁגוּרְמַת בְּמִכִּירְתָּהּ שֶׁלֹּא יִירֶשׁ אוֹתָהּ. וְלִכֵּן אֵף
17 שֶׁמַּעִיקֵר הַדִּין חֵלָה מִתְּנָתָה לְבָנָהּ, הָאֵב מוֹצִיא מִידוֹ אֶת הַנִּכְסִים.
18 מִבִּיָּאָה הַגִּמְרָא רֵאִיָּה לְתִקְנֵת אוֹשָׁא: אָמַר רַב אִידִי בַּר אֲבִין, אֵף אֲנִי
19 נָפִי תְּנִינָא – אף אנו שנינו כן בברייתא, לַגְּבִי עֲדִים זֹמְמִים שֶׁאֲמָרוּ
20 מְעִידִים אֲנִי בְּאִישׁ פְּלוֹנִי, שְׁנִירֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ בְּפָנֵינוּ בְּיוֹם פְּלוֹנִי, וְנָתַן
21 לָהּ אֶת כְּתוּבָתָהּ, וְהָאִישׁ מִכְחִישׁ וְאוֹמֵר לֹא גִרְשְׁתִּיהּ, וּמִמִּילָא לֹא
22 נִתְּנִי לָהּ אֶת כְּתוּבָתָהּ,